

مبارزه با استکبار، جزء ماهیت و خصیصه زوال ناپذیر مردم ایران در طول تاریخ بوده است.

شعارهای « مرگ بر آمریکا »، « مرگ بر انگلیس »، « مرگ بر اسرائیل »، « مرگ بر شوروی » و دهها مانند آن، که همگی تعبیری دیگر از شعار « مرگ بر سیاست های استکباری » هستند، زادگاهشان ایران است و مادرشان ملت ایران.

مبارزه مردم ایران با استکبار، از آن لحظه آغاز شد که پی بردند، مستکبرین عالم قصد دارند ریشه ی اسلام را که در مقابل مطامع آن ها ایستاده، برکنند.

نگاهی به جریانات تاریخی، ماهیت استکبارستیز مردم ایران را نمایان می کند. ما در این نوشته، سه جریان مهم تاریخ معاصر ایران و نقش مردم در آن ها را بیان می کنیم.

بخش نخست؛ قیام تحریم تنباکو

جریان قیام زمانی آغاز شد که ناصرالدین شاه، در قالب قرار داد رژّی، « خرید و فروش کل توتون و تنباکویی که در ممالک ایران به عمل آورده می شود را تا انقضای مدت پنجاه سال از تاریخ امضای این انحصار نامه به ماژور تالبوت انگلیسی »^۱ « به ثمن بخش فروخت ». ^۲

قرارداد رژّی مشکلات فراوانی داشت؛ از جمله:

۱. این قرارداد موجب تسلط انگلیسی ها به صنعت توتون و تنباکوی ایران و تاجران فعال در این عرصه شده بود.
۲. شاه و اطرافیان در قبال رشوه هایی که در سفر به فرنگ دریافت کرده بودند، این قرارداد را بستند؛ از این رو انعقاد این قرارداد فتح بابی بود برای قراردادهای بعدی و تسلط دشمن به جنبه های دیگر اقتصاد و زندگی مردم.
۳. انگلیسی ها به بهانه ی اجرای این قرارداد، دختران زیباروی بسیاری را به ایران آورده بود تا با عشوه گری و فساد، اسلام را در جامعه کمرنگ کنند.

« دختران فرنگی نوری و زیبا که بدان وضع دلربا خود را ساخته و پرداخته، اجناس فاخر خود را با وصفی هرچه دلخواه تر بموقع نظر و حسرت تماشاچیان گذاشته و بدان عشوه های نازنین عقل و دین مسلمانان دلداده را به تاراج می بردند. جمعی از زنان

---

^۱ هیدجی، ملامحمدعلی، کتاب رساله دخانیه، ص ۱۶ (متن قرارداد رژّی).

^۲ سخن درباره علل و عوامل قیام تنباکو، ص ۶۵

بازیگر و جمعی از زنان بدکار به ایران آمده و در هر بلدی به خصوص تهران چندین بازیگر خانه و فاحشه خانه معین داشتند. کار در ایران چندان اوج گرفته که زنان مسلمان را علانیه برای فرنگیان می برند و هیچکس در این خصوص تعرض نمی کند ...»^۳

در نتیجه، مردم قیامی را به پشتوانه علما آغاز کردند که در نهایت موجب لغو قرارداد شد. اقدامات مردم را در دوجبهت می توان بیان کرد:

۱. شروع کنندگان قیام و نهضت، مردم بودند. آن ها در شهرهای بزرگ بازارها را تعطیل کرده و از عالمان خود استمداد جستند.

« جمعی از عقلاء { در تهران } خدمت مرحوم حاج میرزا حسن مجتهد آشتیانی رسیده، معایب متضمنه و مستتره در این کار { قرارداد تنباکو } را نوشتند»^۴

« کمپانی دخانیات در صدد تأسیس نخستین شعبه در شیراز (که مرکز کشت تنباکو بود) برآمد ولی پیش از آنکه مأموران کمپانی دخانیات به شیراز برسند، بازرگانان شهر به مخالفت برخاستند. هنگامی که نمایندگان کمپانی دخانیات به شیراز رسیدند، بسیاری از کسبه ی بازار دکان های خود را بستند و در مساجد گرد آمدند»^۵

۲. در ادامه و استمرار قیام و پس از اعلام حکم حرمت تنباکو از طرف علما، وقتی مأمورین ناصرالدین شاه قصد سرکوب مردم و عالمان دینی را داشتند، مردم ایستادگی کرده، رهبران خود را تنها نگذاشتند و حتی در این راه خون دادند.

« در تمام بلاد ایران این حکم منتشر شد و همه اطاعت کرده ترک استعمال دخانیات نمودند. { وقتی شاه، مرحوم میرزا حسن آشتیانی، عالم تهران را تبعید کرد { اهالی تهران از زن و مرد، سیاه و سفید، غریب و خودی، بومی و شهری حر و مملوک، از صغیر و کبیر به هیجان آمده، زلزله در ارکان شهر افتاد و همه ناله کنان و واشریعتا گویان دور خانه ی میرزا طواف کنان بودند و به فاصله یک ساعت تمام دکاکین و سراها بسته و تعطیل عمومی شد ... مردم هجوم آوردند که وارد ارک { حاکم تهران } شوند. آقابالاخان معین نظام به سربازان حکم شلیک داد؛ چند نفر از سربازان تفنگ ها را به طرف مردم گرفته شلیک نمودند و گروهی از مردم به خاک افتادند»^۶

« اعتماد السلطنه می گوید: امین الدوله نقل می کرد: منع تنباکو به قدری است که سه چهار روز قبل، به جهت عیال من قلیان آوردند. بنا و عمله که مشغول کار بودند، دست از کار کشیدند و رفتند. پرسیدم چرا می روید؟ بنا جواب داد: در خانه ای که بدین وضوح بی دین باشند که قلیان بکشند، کار نمی کنم.

^۳ کربلایی، شیخ حسن، قرارداد رژی، ص ۲۶

^۴ کرمانی، ناظم الاسلام، تاریخ بیداری ایرانیان، ص ۱۹

^۵ هیدجی، ملامحمدعلی، کتاب رساله دخانیه، ص ۲۷

^۶ کرمانی، ناظم الاسلام، تاریخ بیداری ایرانیان، ص ۱۹

شنیدم شاه فرموده بود به زن های خودش که کی قلیان را حرام کرد؟ بکشید این چه حرفی است؟ یکی از خانم های آبرومند عرض کرده بود: همان کسی که ماها را به شما حلال کرده، همان کس قلیان را تا در «اداره خارج مذهب» است به ما حرام کرده!^۷ جریان نهضت تنباکو، از آن جهت انعکاس استکبار ستیزی مردم است که تمامی قیام ها، در شروع و در استمرار خود، وام دار ایستادگی و فداکاری و حتی بذل خون از جانب مردم بود.

ملی شدن صنعت نفت

اصل ماجرا

«در سال ۱۲۸۰ شمسی، مظفرالدین شاه امتیاز تفحص، استخراج، حمل و نقل و فروش نفت و مواد مشتقه از آن را در سراسر کشور به جز پنج ایالت شمالی برای مدت ۶۰ سال به ویلیام داری، تبعه انگلستان واگذار کرد و در مقابل، این شرکت متعهد شد تنها ۱۶ درصد از منافع حاصله را به ایران بدهد.

بعدها، دولت انگلیس با داری در این امتیاز شریک شد و عملاً طرف قرارداد ایران، دولت انگلیس گردید.

در سال ۱۳۱۱، در اثر آشکار شدن مضرات قرارداد و نارضایتی مردم و خود شاه از قرارداد، این قرارداد لغو و پس از درگیری ها و مذاکراتی، قرارداد جدیدی در سال ۱۳۱۲ نوشته شد. این قرارداد نیز، هرچند سهم بیشتری برای ایران قائل بود، اما در عمل، راضی کننده نبود. قرارداد مذکور، به جای ۶۰ سال، فقط ۱۸ سال دوام آورد و با ملی شدن نفت در سال ۱۳۳۰ پایان یافت»^۸.

سلطه انگلیس بر ایران به وسیله قرارداد نفتی

آنچه در نگاه اول به چشم می آید، ماهیت استعماری این دو قرارداد است. اما تتبع در جریانات آن روز ایران، پرده از ماهیت استکباری این قراردادها نیز بر می دارد و روشن می کند که چگونه انگلیس به موجب این قراردادها، بر دولت و ملت ایران تسلط یافته بود.

«نویسنده ای انگلیسی درباره قرارداد داری می نویسد: شرکت نفت انگلیس و ایران خلاصه ای از دخالت بیگانگان بود. این موسسه در طرز رفتار با ایرانیان از عالی و دانی، با چنان استقلال و نخوتی رفتار می کرد که برای نژادی که پیش از هر وقت به عظمت گذشته خود فخر می کرد و به آینده درخشان خود اعتماد داشت قابل تحمل نبود»^۹.

حایری زاده عضو کمیسیون نفت مجلس وقت می گوید:

^۷ نجفی، موسی، تاریخ تحلیلی قیام تنباکو، ۲، ص ۲۰۳

^۸ تاریخ ملی شدن صنعت نفت ایران، صص ۵۸ - ۶۷ (خلاصه)

^۹ تاریخ ملی شدن صنعت نفت ایران ص ۶۳ (خلاصه)

« حکومت انگلیس در لباس کمپانی در داخل ایران یک دولت قوی در شکم دولت ضعیف ایران تأسیس کرده و بکلی استقلال اقتصادی و انتظامی ما را لطمه دار ساخته است. کمپانی نفت اگر برای منافع خود مقتضی بداند می تواند تمام چرخهای اقتصادی ایران را تعطیل کند.»^{۱۰}

« ملت ایران نفت خود را ملی کرد برای این که اولاً با تسلط شرکت نفت انگلیس بر منابع نفتی، خوزستان استقلال سیاسی نداشت. منطق انگلیس این بود که حفظ منافع کمپانی اقتضا دارد که فلان شخص استاندار و فلان کس رئیس ژاندارمری و دادستان و یا رئیس اداره کار خوزستان باشد. کمپانی و دولت انگلیس در تمام مدت تسلط به منابع نفتی، به خود حق می دادند در تعیین مسئولین انتظامی اعم از لشگری و ژاندارمری و شهربانی منطقه خوزستان مداخله کنند.

دلیل دوم که ملت ایران نفت خود را ملی کرد، عدم استقلال اقتصادی بود. ملت ایران تصمیم گرفت با ملی کردن نفت، خود را از چنگال بانک لندن نجات دهد و آزادی عمل داشته باشد.»^{۱۱}

نقش مردم در ملی شدن نفت و از بین رفتن سلطه استکبار بر کشور

اعتراض به قرارداد داری که اولین قرارداد نفتی با انگلیس است، نقطه ی آغازین مبارزات مردم ایران با تسلط استکبار بر نفت کشور محسوب می شود.

« عدم رضایت از امتیاز داری و روش و جریان کار شرکت نفت از ابتدای مشروطیت شروع شد. از آنجا که در قرارداد امکان تغییر در مواد آن پیش بینی نشده بود و صاحب امتیاز نیز شرایط را تعدیل نمی کرد، روز به روز بر عدم رضایت ملت و دولتیاران افزوده می شد. ملت ایران به زودی متوجه گردید که زمامداران نادان وقت یک منبع ثروت عظیم کشور را به ثمن بخش برای مدتی دراز تسلیم بیگانه نموده اند.»^{۱۲}

« { بعد از لغو شدن قرارداد داری } پس از آن که قرارداد ۱۳۱۲ هم مورد رضایت مجلس ایران و مردم واقع نشد، جمعیتی در حدود ده هزار نفر به دعوت آیت الله کاشانی در مسجد شاه گرد آمدند و چند قطعنامه تصویب کردند که مضمون یکی از آن ها ملی نمودن صنعت نفت در سراسر کشور بود.»^{۱۳}

این اعتراضات بود که از طرفی نمایندگان طرفدار نهضت ملی در مجلس را به ادامه مبارزه خود امیدوار می کرد، و از طرف دیگر، توان به حاشیه راندن و خاموش کردن صدای ملی شدن صنعت نفت را از انگلیس و نماینده های او در ایران می گرفت.

اما تیر خلاص ملت ایران به سیطره انگلیس بر نفت که آن ها را کاملاً ناامید کرد، اقدام مردم درافتتاح شرکت ملی نفت ایران بود.

---

^{۱۰} روحانی، فواد، تاریخ ملی شدن صنعت نفت ایران، ص ۸۶ (گزیده)

^{۱۱} موسسه پژوهش های سیاسی، روحانیت و ملی شدن نفت ایران، ص ۵۹ و ۶۰ (سخنان آیت الله کاشانی در مجلس شورای ملی) (گزیده)

^{۱۲} روحانی، فواد، تاریخ ملی شدن صنعت نفت ایران، ص ۵۹

^{۱۳} روحانی، فواد، تاریخ ملی شدن صنعت نفت ایران، ص ۹۰

« در ۲۰ خرداد ۱۳۳۰، وقتی هیئتی از انگلیس برای مذاکره به ایران آمده بودند، هیئت مدیره جدید شرکت نفت ایران، از طرف دولت مصدق به آبادان رفتند و مورد استقبال گرمی از طرف جمعیتی چهل هزار نفری قرار گرفته بودند و با حضور یک جمعیت سه هزار نفری در مقابل اداره مرکزی شرکت در خرمشهر مراسم برافراشتن پرچم ایران روی عمارت مزبور را انجام و مقرر کار خود را در همان عمارت قرار دادند. با این عمل، هیئت اعزامی انگلیس امیدش از برگشت به وضع سابق قطع شد. »^{۱۴}

پس از ملی شدن صنعت نفت ایران، دولت بریتانیا کوشش نمود از قدرت بین المللی خود برای عقب نشینی دولت و مردم ایران بهره ببرد. او علاوه بر سازمان های بین المللی، از تحریم و تهدید نیز استفاده کرد. اما در این مرحله نیز، مقاومت و فداکاری مردم آن اقدامات را بی ثمر نمود.

« پس از پیروزی نهضت و نخست وزیری مصدق، انگلستان تهدید به محاصره اقتصادی کرد. زنان و جوانان، هدایا و جواهراتشان را تقدیم می کردند تا خرج دولت گردد. و وقتی انگلستان تهدید به جنگ کرد، مسئله جهاد مسلمانان (حتی از طرف مسلمانان مقیم شوروی) مطرح شد. »^{۱۵}

« دولت آمریکا و انگلیس در اعتراض به لغو قرارداد شرکت نفت انگلیس، بیانیه ای به مصدق نوشتند. مصدق در جواب، این اعتراض ها را دخالت در امور داخلی ایران دانست و گفت موظف است به قانون ملی شدن نفت عمل کند.

روز بعد، به دعوت آیت الله کاشانی جمعیتی در میدان بهارستان گرد آمده و پس از اظهار انزجار از مضمون بیانیه های انگلیس و آمریکا، قطعنامه ای بر قابل برگشت نبودن عمل خلع ید از شرکت، تصویب نمودند. »^{۱۶}

نقش تعیین کننده مردم در این نهضت، بار دیگر در دوره دوم نخست وزیری مصدق و تلاش وی برای عملی کردن استقلال نفتی نمایان شد.

« وقتی مصدق، در دوره دوم نخست وزیری خود، در واکنش به فشارهای مجلس و دربار شاه استعفا کرده و خانه نشین شد، قوام السلطنه نخست وزیر گردید. قوام اعلامیه ای صادر کرده و به جناح مسلمان نهضت ملی و خصوص آیت الله کاشانی حمله برد. با صدور این اعلامیه، مردم خشمگین، تظاهرات پراکنده ای در گوشه و کنار مملکت برپا می کنند. قوام تانک ها و سربازها را به خیابان می آورد و دست به کشتار مردم می زند.

آیت الله کاشانی با صدور بیانیه ی تندى علیه قوام، مردم را به مقاومت در برابر رژیم وابسته می خواند. در نتیجه موج تظاهرات در تهران و شهرهای بزرگ دیگر اوج می گیرد.

---

^{۱۴} روحانی، فواد، تاریخ ملی شدن صنعت نفت ایران، ص ۱۲۴ (گزیده)

^{۱۵} موسسه پژوهش های سیاسی، روحانیت و نهضت ملی شدن نفت، ص ۲۳ - ۲۴ گزیده.

^{۱۶} روحانی، فواد، تاریخ ملی شدن صنعت نفت ایران، ص ۱۲۰

با اوج گیری قیام مردم و دخالت نیروهای ارتشی، آیت الله کاشانی در پیامی ارتشی ها را از تبعیت از قوام باز می دارد. بسیاری از ارتشی ها در سرکوب شرکت نمی کنند و بعضا به مردم می پیوندند.

روز ۳۰ تیر، که از طرف آیت الله کاشانی و فراکسیون نهضت ملی بعنوان روز اعتصاب عمومی به منظور اعتراض به حکومت قوام و تقاضای بازگشت مصدق اعلام گردید، عکس العمل دولت سبعمانه تر از روزهای قبلی شد که منجر به شهادت صدها نفر در تهران و شهرستان ها گردید.

شامگاه آن روز، قوام فرار کرد و ارتش عقب نشینی نمود و شاه مجبور شد فرمان نخست وزیری مجدد مصدق را صادر کند.

به این ترتیب، مصدق با پشتوانه مردم به نخست وزیری بازگشت و قدرتش فزونی گرفت.^{۱۷}

نتیجه آن که مردم ایران، در نهضت صنعتی شدن نفت و خارج کردن آن از چنگ استکبار، از ابتدا نقش آفرینی موثر کرده و همپای رهبران این جریان حرکت نمودند و در لحظات خطر و اختناق، نه تنها میدان مبارزه را خالی نکردند، بلکه تکیه گاه رهبران نهضت شدند و در این راه خون دادند.

انقلاب اسلامی ایران

جریان انقلاب اسلامی ایران، بزرگترین حرکت ضد استکباری تاریخ ملت ایران بود. بررسی این حرکت را در دو جهت پی می گیریم:

۱. سلطه بیگانگان بر کشور در زمان پهلوی اول و دوم

اسناد باقی مانده از زمان پهلوی، به روشنی گویای سلطه عمیق بیگانگان بر کشور در زمان حکومت پهلوی هستند. در واقع بیگانگان تا حد زیادی مالک تمام امکانات ایران بوده اند. هر دو شاه پهلوی را انگلیسی ها بر سرکار آوردند و تمام فعالیت ها و سیاست های اداره کشور توسط آن دو را تعیین می کردند؛ بعد از کودتای ۱۳۳۲ پای آمریکایی ها نیز به ایران باز شد تا در کنار انگلیسی ها و روس بتوانند منابع ایران را بمکنند و کنترل مملکت و ملت را در دست بگیرند.

« چرچیل ... هنگام فرار رضا خان از ایران، دست نشاندگی او توسط انگلیسی ها را با این تعبیر عیان نمود که « خودمان آوردیم، خودمان هم بردیم »؛ فراتر از این سند، اعتراف خود رضاخان به دست نشاندگی خود است که توسط دکتر مصدق، در مجلس شورای ملی علنی شد.^{۱۸}

دست نشاندگی محمدرضا پهلوی حدی عیان است که خودش در کتاب « مأموریت برای وطنم » بدان اعتراف کرده است.^{۱۹} بقای او در پادشاهی توسط آمریکایی ها و انگلیسی ها در سال ۱۳۳۲ نیز به گواهی اسناد انکار ناپذیر است.

۱۷ شهید آیت، حسن، نگرشی کوتاه بر نهضت ملی ایران؛ صص ۳۱ - ۳۴ (گزیده)

۱۸ روحانی، فخر، اهرمها، ج ۱، ص ۱۶۲ و ۱۶۵.

۱۹ روحانی، فخر، اهرمها، ج ۱، ص ۱۷۱

ویلیام شوکراس در کتاب معروف خود (آخرین سفر شاه) می آورد: « ... در اواخر ۱۹۵۲ انگلستان تصمیم گرفت مصدق را برکنار سازد ... چرچیل به شاه گفت پیامی صادر کند و طی آن مصدق را عزل و زاهدی را نخست وزیر نماید و خودش در یکی از شهرهای مجاور دریای خزر منتظر بماند. روزولت پولی را که از سیا گرفته بود، میان چاقوکشان و اراذل زورخانه و افراد فقیر زاغه نشین جنوب تقسیم کرد تا به نفع شاه تظاهرات نمایند .... روز ۲۸ مرداد، تلگرامی به شاه رسید با این مضمون " مصدق ساقط شد. ارتش شاهنشاهی تهران را تحت کنترل دارد. زاهدی نخست وزیر "»^{۲۰}

پهلوی دوم، در کتاب انقلاب سفید، به تسلط بیگانگان بر امور کشور چنین اعتراف می کند:

« ... بعد از رفتن پدرم (شهریور ۱۳۲۰)، کارها در ظاهر به دست یک عده ایرانی، ولی در عمل قسمتی به دست سفارت انگلستان و قسمتی دیگر به دست سفارت روس انجام می گرفت. صبح مستشار سفارت انگلستان با یک لیست انتخاباتی به سراغ مراجع مربوطه می آمد و عصر همان روز، کاردار سفارت روس با لیست دیگری می آمد ... در برابر هر اقدام اصلاحی که متضمن نفع اکثریت ملت بود، ولی به نحوی به منافع اقلیت حاکمه لطمه میزد، سدی از مخالفت ها و کارشکنی ها پدید می آمد... »^{۲۱}

بعد از کودتای آمریکایی انگلیسی ۲۸ مرداد و متلاشی شدن نهضت نفت، حضور آمریکایی ها نیز مانند انگلیس ها در ایران پررنگ شد. آن ها کلیه ی اختیارات استخراج و حمل و فروش نفت ایران را به کنسرسیوم بین المللی واگذار کردند. شرکت های آمریکایی ۴۰٪ کنسرسیوم، شرکت نفت انگلیس ۴۰٪ و شرکت های فرانسوی و هلندی هم ۲۰٪ باقی مانده را بردند.

رژیم شاه و آمریکایی ها، با دستگیری آیت الله کاشانی و اعدام فداییان اسلام، صدای استکبارستیزی و اعتراض به تسلط بیگانه بر نفت را بریده و اجازه ورود ارتش آمریکا به ایران را صادر نمودند^{۲۲} که در نتیجه آن، عملاً ارتش آمریکا بر نیروهای نظامی ایران مسلط گردید. آن ها در صدد تصویب کاپیتولاسیون بودند که نماد دخالت استکباری آمریکا در ایران و تسلط او بر مردم است.^{۲۳}

۲. اقدامات استکبار ستیزانه مردم ایران

جریان انقلاب اسلامی، بیش از هر نهضت و قیام دیگری، حرکتی استکبار ستیزانه با پیشتازی مردم بود. ملت ایران در کنار عالمان دین و به عنوان اهرم قدرت آن ها، نقش آفرینی های بزرگی داشته اند. به نمونه هایی از آن ها اشاره می کنیم.

« پس از کودتای ۱۳۳۲ و آغاز حضور آمریکا در ایران، نیکسون، معاون اول آمریکا به ایران سفر کرد. دانشجویان دانشگاه تهران، در اعتراض به تجدید روابط ایران با انگلیس و ورود نیکسون به تهران تظاهرات کردند. این اعتراضات با خشونت تمام سرکوب گردید و سه تن از دانشجویان به قتل رسیدند ».^{۲۴}

^{۲۰} روحانی، فخر، اهرمها، ج ۱، ص ۱۷۴

^{۲۱} روحانی، فخر، اهرمها، ج ۱، ص ۱۷۷

^{۲۲} عمیدزنجانی، عباسعلی، انقلاب اسلامی و ریشه های آن.

^{۲۳} عمیدزنجانی، عباسعلی، انقلاب اسلامی و ریشه های آن، ص ۴۶۶

^{۲۴} عمیدزنجانی، عباسعلی، انقلاب اسلامی و ریشه های آن، ص ۴۰۳

« رژیم شاه پس از اعتراض امام ره به کاپیتولاسیون که نماد سلطه استکبار بود، ایشان و فرزندشان حاج آقا مصطفی خمینی را به ترکیه، تبعید کرد. این خبر، قم، مشهد و تهران را به حالت تعطیل درآورد و در بسیاری از شهرها تظاهرات و اعتصابات که بعضا سی روز ادامه داشت به براه افتاد.»^{۲۵}

« مراسم عزاداری محرم سال ۴۲ به تظاهرات گسترده مبدل شد و شعارهای « خمینی بت شکن »، « خمینی، تو فرزند حسینی » و ... طنین انداز گشت. صحنه تظاهرات با دستگیری امام عالمان مبارز شدت یافت. در تهران، قم، مشهد، شیراز و برخی از شهرستان ها، مأمورین رژیم با مسلسل به جنگ ملت آمدند و قتل عام هولناکی شکل گرفت.»^{۲۶}

مردم به هر بهانه ای برضد شاه قیام می کردند.

« قیام مردم تبریز و قتل عام آن ها، عزای عمومی عید آن سال، تعطیلی عمومی و تظاهرات مردم یزد که با تیر اندازی رژیم، به صحنه ای خونین تبدیل گشت، عدم اعتنای مردم به شعار آشتی ملی که از سوی شریف امامی برای خاموش کردن قیام ها مطرح شده بود، و برگزاری راهپیمایی عظیم بعد از نماز عید فطر شهریور ۵۷ که کشتار فجیع جمعه سیاه را به دنبال داشت، قیام دانشجویان و دانش آموزان در مهر ۵۷، نمونه های دیگر مقاومت مردم ایران در برابر استکبار است.

در کنار این راهپیمایی ها، اعتصابات پیوسته و زنجیره ای سازمان های دولتی و غیر دولتی، ضربات مهلکی به رژیم وارد کرد. اعتصاب پالایشگاه نفت، مخبرات، سازمان آب، مطبوعات و ...

هر روز در گوشه ای از ایران، اعتراضات، راهپیمایی، اعتصاب و قیام هایی رخ می داد که در نهایت به سقوط رژیم پهلوی و پیروزی انقلاب منجر شد و شاه گریه کنان کشور را ترک کرد.^{۲۷}

نتیجه

استکبار ستیزی با هویت تاریخی مردم ایران گره خورده است. مرور صفحات تاریخ معاصر ایران، نمایش دهنده نهضت هایی مردمیست که دغدغه اصلی آن ها، استقلال بوده است. در هر زمان، دسته ای از بیگانگان به طمع استثمار ملت ایران، در صدد تسلط بر آنان برآمده اند؛ گاه از طریق صنعت توتون، گاه با سیطره نفتی و زمانی نیز با چنبره بر کل نظام سیاسی فرهنگی اقتصادی ایران. و در تمام موارد، مشت محکم تنفر از استکبار، پاسخ مردم ایران بوده است. گاه با پیشتازی علما و گاه با پیشتازی خود ملت.

^{۲۵} عمیدزنجانی، عباسعلی، انقلاب اسلامی و ریشه های آن، ص ۴۶۸

^{۲۶} عمیدزنجانی، عباسعلی، انقلاب اسلامی و ریشه های آن، صص ۴۵۹ و ۴۶۰.

^{۲۷} عمیدزنجانی، عباسعلی، انقلاب اسلامی و ریشه های آن، صص ۵۰۶ - ۵۲۵ (گزیده)